

କାଲ୍‌ଭେରିଆ କାନ୍ଦୁଛି

ଡ. ନିତ୍ୟାନନ୍ଦ ସ୍ୱାଇଁ

ମରି ସସ୍ତ୍ର ଜଙ୍ଗଲରେ
କାଲ୍‌ଭେରିଆ କାନ୍ଦୁଛି । ଏ କାନ୍ଦ ଆଉ
ବନ୍ଦ ହେବନି । ଦିନକାଳ ତା’ର ସରିସରି
ଆସିଲାଣି । ହେଲେ, ତା’ କୋଳରେ
ସେ ପିଲାଟିଏ ଦେଖିଲାନି । ଗତ ୩୦୦
ବର୍ଷ ତଳେ ଯାଇ ସେ ଶିଶୁ ମୁହଁ
ଦେଖିଥିଲା । ତା’ ଚାରିକଡ଼େ ସେମାନେ
ତାକୁ ଘେରି ବଢ଼ି ଆସୁଥିଲେ । ତାଙ୍କର
ନିଃଶ୍ୱାସପ୍ରଶ୍ୱାସର ତାତି ତା’ ଦେହରେ
ବାଜି ଶିହରଣ ଆଣୁଥିଲା ।

କାଲ୍‌ଭେରିଆ ପାହାଡ଼କୁ
ପଚାରେ-

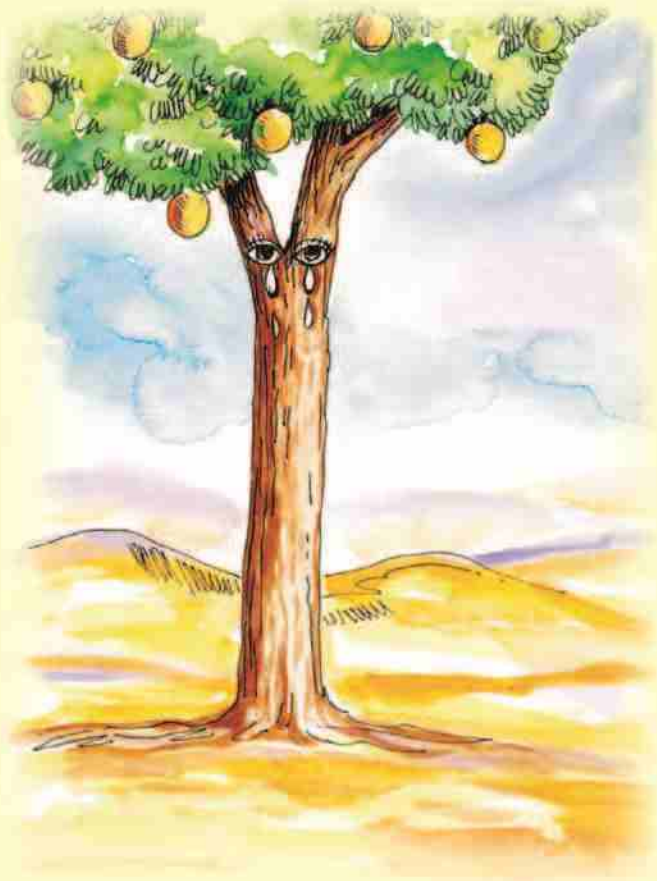
“ହେ, ପାହାଡ଼, ମୋ
ତୋତୋକୁ ଦେଖିଛ ?”

ପାହାଡ଼ କହେ, “ଦେଖୁଛୁ ପରା କାଲ୍‌ଭେରିଆ, ମୁଁ ଅତଳ । ମୁଁ କ’ଣ ଚଳାବୁଲା କରିପାରୁଛି ଯେ
ତୋତୋକୁ କେଉଁଠି ଦେଖିଥିବି ?”

କାଲ୍‌ଭେରିଆ ପଚାରେ ମୟୂରକୁ “ହେ, ମୟୂର ଭାଇ, ତୋତୋ ମୋ’ର କୁଆଡ଼େ ଗଲା କି ?”
“କାହିଁ, ତାକୁ ତ ମୁଁ ଏବେ ଦେଖୁନି,” ମୟୂର ଉତ୍ତର ଦିଏ ।

ଅକିନଯାଇ କାଲ୍‌ଭେରିଆ ପୁଣି ପଚାରେ ପବନକୁ, “ପବନ, ତମେ ତ ଅଧିକନ୍ଦି ସବୁ ବୁଲୁଚ
ତମେ ଦେଖିନା ତୋତୋକୁ ?”

ଉତ୍ତର ଦେଇ ନ ପାରି ପବନ ଚୁପ୍ ରହିଯାଏ ।

କାଲଭେରିଆ ଡୋଡୋକୁ ଖୋଜୁଛି । ଡୋଡୋ ଆସୁଥିଲା । ତା’ ଚାରିପଟେ ବୁଲିବୁଲି ଫଳ ଗିଳି ଖାଉଥିଲା । ହାଲିଆ ହୋଇଗଲେ ତା’ ଦେହକୁ ଲାଗି ଗୁମେଇ ପଡୁଥିଲା । ସେତେବେଳେ କାଲଭେରିଆ ପାଉଥିଲା ମାତୃହର ଆନନ୍ଦ । ସେ ଡୋଡୋ ଆଉ ଆସୁ ନାହିଁ । କାଲଭେରିଆ ଭାବୁଛି, “ମୁଁ ତ ତାକୁ କେବେ କିଛି କହିନି ? ତେବେ ତା’ର ଏତେ ଅଭିମାନ କାହିଁକି ?”

“ପବନ ଭାଇ, ଡୋଡୋକୁ ମୋ’ର ଟିକେ ଖବର ଦିଅନ୍ତୁ । ମୁଁ ତାକୁ ଅନେଇ ବସିଛି ପରା । ସେ ଧରଟିଏ ହେଲେ ଆସି ମୋ’ ଆଡ଼େ ବୁଲି ଯାଆନ୍ତା ନାହିଁ ?”

ପବନ ସବୁ ଦେଖିଛି । ତା’ରି ଆଖି ଆଗରେ ଯାହା ସବୁ ଘଟି ଯାଇଛି ତାର ସେ ସାକ୍ଷୀ । ସେ ଏହାର ପ୍ରତିବାଦ କରିଥିଲା । ରାଗରେ ପାଟିଯାଇ ସେ ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲା ଝଡ଼ । କିନ୍ତୁ ସେ ହାର ମାନିନେଲା । ଏଇ ଅମାନିଆ, ଅବିବେକୀ ମଣିଷ ଜାତିଟା ପାଖରେ କିଏ ହାର୍ ମାନୁନି ଯେ ? ଯିଏ ବିବେକ ଖଟେଇ କାମ କରେନି । ତାକୁ ଦୂରରୁ ଛୁହାର । ଭକ୍ତିରେ ନୁହେଁ, ଭୟରେ ଆଉ ଗୁଣାରେ ।

ପବନ ଠିକ୍ କଲା, ଆଜି ସେ କାଲଭେରିଆକୁ ସବୁ କହିଦେବ, ଏତେଦିନ ଧରି ଯାହା ସେ ଲୁଚେଇ ରଖୁଥିଲା କାଲଭେରିଆଠାରୁ । ସେହି ଗୋପନ କାହାଣୀକୁ ତା’ ଆଗରେ ଖୋଲିଦେବ । ତା’କୁ ଲୁଚେଇ କିଛି ଲାଭ ନାହିଁ । ଆଉ କେତେ ଦିନ ସେ ବଂଚିବ ଅବା ?

ପବନ କହି ଚାଲିଲା । କାଲଭେରିଆ ବୁଝୁ ହୋଇ ଶୁଣି ବସିଲା ପବନର ନିଜ ଆଖିଦେଖା ଘଟଣାସବୁ । ସେ କାହାଣୀ ନ ଥିଲା, ଥିଲା ସବୁ ସତ ।

୧୫୦୭ ମସିହା ।

କଥା ! ଭାରତ ମହାସାଗର
ଭିତରେ ଜାହାଜ ଚଳେଇ ଆସି
ମରିସସ୍ରେ ଓହ୍ଲେଇ ପଡ଼ିଲେ
ଗୋରା ପର୍ତୁଗୀଜ ସାହାବ ।
ବଣିଜ ବେପାର ଥିଲା ତାଙ୍କର
ବେଉସା । ପ୍ରଥମ ଦିନ ଏହି
ଡୋଡୋମାନେ ହିଁ ତାକୁ
ମରିସସ୍ ଭୂମିରେ ସ୍ବାଗତ

ଜଣାଇଥିଲେ । ପରେପରେ ଜାହାଜର ଧାଡ଼ି ଲାଗିଲା । ସାହାବ ଆସିଲେ, ଜିନିଷ ଆସିଲା, ଆସିଲେ ସାହାବର ସାଥୀ ବିଲେଇ ଆଉ କୁକୁର ।

ପାରାଙ୍କ ଜାତିଭାଇ ହେଲେ ବି ଡୋଡ଼ୋ ଉଡ଼ି ପାରିବାକୁ ଅକ୍ଷମ । ଦେଖିଲେ ମନ ମୋହିଯିବ, ଏପରି ନୁହଁ । କିନ୍ତୁ ଭାରି ଶାନ୍ତ । ଧୀରସ୍ଥିର । ଡୋଡ଼ୋ କିଛି ଛୋଟିଆ ପକ୍ଷୀ ନୁହେଁ । ପନ୍ଦରରୁ ପଚାଶ କେ.ଜି. ହେବ ତା'ର ଓଜନ । ଭାରି ସରଳ ପ୍ରକୃତିର । ଏତେ ସରଳ ଆଉ ନିଷ୍ପତ୍ତ ସେ ତାକୁ ନିହାତି ବୋକା ବୋଲି ବି କୁହାଯାଇପାରିବ ।

ଡୋଡ଼ୋ ଯେଉଁମାନଙ୍କୁ ଦିନେ ସ୍ବାଗତ ଜଣାଇଲା, ସେଇମାନେ ହିଁ ହେଲେ ତା'ର ପହିଲା ନନ୍ଦର ଶତ୍ରୁ । ବିଲେଇ ଡୋଡ଼ୋର ବସା ଖୋଜି ଅଣ୍ଟାଭୋଜିରେ ଲାଗିଗଲା । ଡୋଡ଼ୋ ଶାବକମାନଙ୍କର ତଣ୍ଡି କଣା କରି ରକ୍ତ ପିଇଗଲା । କୁକୁର ବି ଡୋଡ଼ୋ ଉପରକୁ ଝାମ୍ପି ପଡ଼ି ତା'ର ପ୍ରାଣ ନେଲା । ମାଂସପାଇଁ ସାହେବମାନେ ଡୋଡ଼ୋକୁ ଶିକାର କରିବାରେ ଲାଗିଲେ । ଗୋଟିଏ ଡୋଡ଼ୋ ମାରିଦେଲେ ୨୦ରୁ ୨୫ କେ.ଜି. ମାଂସ ! ଡୋଡ଼ୋ ଶିକାର କରିବାଟା ତ କିଛି କଷ୍ଟକର ବ୍ୟାପାର ନୁହେଁ । ଶିକାରୀକୁ ଦେଖି ପଳାଇଯିବା ତ ଦୂରର କଥା, ବରଂ ସେ ବନ୍ଧୁକମୁନକୁ ବୋକାଙ୍କ ଭଳି ଚାହିଁ ରହିଥିବ । ବନ୍ଧୁକ ଡୋ' କରେ, ଡୋଡ଼ୋ ସେଇଠି ଠୋ' ହୋଇଯାଏ । ପଲଭିତରୁ ଗୋଟିଏ ଡୋଡ଼ୋ ଟଳି ପଡ଼ିଲେ ବି ଅନ୍ୟମାନେ ସେମିତି ଜଳଜଳ କରି ଚାହିଁ ରହିଥାନ୍ତି । ପଳାଇଯାଇ ଆତ୍ମରକ୍ଷା କରିବାର କଳା ସେମାନଙ୍କୁ ବୋଧହୁଏ ମାଲୁମ୍ ନ ଥାଏ । ତେଣୁ ମରିସସ୍ତରୁ ଡୋଡ଼ୋର ବଂଶ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଲୋପ ପାଇଯିବାକୁ ଲାଗିଲା, ମାତ୍ର ୧୭୫ ବର୍ଷ ଭିତରେ । ପନ୍ଦରଶହ ସାତ ମସିହାରେ ପ୍ରଥମ କରି ଡୋଡ଼ୋ ଲୋକଲୋଚନକୁ ଆସିଲା । ଆଉ ୧୬୮୧ ମସିହାରେ ପୃଥିବୀର ଶେଷ ଡୋଡ଼ୋଟି ଶିକାର କରିଦେଇ ମଣିଷ ଜାତି ଡୋଡ଼ୋର ବଂଶକୁ ସବୁଦିନ ପାଇଁ ନିର୍ମୂଳ କରିଦେଲା ।

ପବନର କଣ୍ଠରୋଧ ହୋଇ ଆସିଲା । ତଥାପି କାଲଭେରିଆକୁ କୁଣ୍ଢେଇ ଧରି ସେ କହିଲା, “ସାହା ହେବାର ତ ହୋଇଗଲାଣି, ମୋ ସୁନାଟା ପରା, ତୁ ଆଉ କାନ୍ଦନା ।”

ଡୋଡ଼ୋ ଆଜି ଆଉ ନାହିଁ । ଗତ ୩୦୦ ବର୍ଷ ତଳୁ ସେ ପୃଥିବୀ ବନ୍ଧରୁ ସବୁଦିନ ପାଇଁ ଲୋପ ପାଇ ଯାଇଛି । ତେବେ ଡୋଡ଼ୋ ସହିତ କାଲଭେରିଆର ବା ସମ୍ପର୍କ କ'ଣ ? ଡୋଡ଼ୋର ବିଛେଦରେ କାଲଭେରିଆ ବାହୁନୁଛି କାହିଁକି ? କାଲଭେରିଆ ଏକ ବିରାଟ ବୃକ୍ଷ । ସେହି ମରିସସ୍ତର ବି ସେ ବାସିନ୍ଦା । କିନ୍ତୁ ୧୯୭୩ ମସିହାରେ ମରିସସ୍ତରେ ମାତ୍ର ୧୩ଟି କାଲଭେରିଆ ଗଛ ବଂଚି ରହିଥିଲା । ପୁଣି ସମସ୍ତଙ୍କର ବୟସ ଥିଲା ୩୦୦ ବର୍ଷରୁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ବ । ସେମାନେ ସବୁ ମରିମରି ଆସୁଥିଲେ । ବଂଶବୃଦ୍ଧି କରାଇବାରେ ସେମାନେ ସମସ୍ତେ

ଥିଲେ ଅକ୍ଷୟ । କାଲଭେରିଆର ଫଳଗୁଡ଼ିକ ବେଶ୍ ବଡ଼ । ଦେହ ସେଣ୍ଟିମିଟରର ଖୋଳପା ପରିବେଷିତ ହୋଇ ରହିଥାଏ ମଞ୍ଜି । ତେଣୁ ଏହି ମୋଟା ଖୋଳପା ଫୁଟେଇ ଗଜା ବାହାରିବା ବଡ଼ କଷ୍ଟ ।

କାଲଭେରିଆ ଫଳ ଡୋଡ଼ୋର ବଡ଼ ପ୍ରିୟ । ଫଳଗୁଡ଼ିକୁ ଗୋଟା ଗିଳିପକାଏ ସେ । ତା’ର ପାକସ୍ଥଳୀରେ ଏହି ଫଳର ଖୋଳପା ନରମ ହୋଇଯାଏ । ନରମ ଖୋଳପା ଥାଇ ଗୋଟା ଫଳଟା ପୁଣି ଡୋଡ଼ୋର ମଳରେ ବାହାରି ଆସେ । ଖୋଳପାଟା ନରମ ହୋଇଯାଇଥିବାରୁ ମଞ୍ଜିରୁ ଗଜା ବାହାରିବାରେ କିଛି ଅସୁବିଧା ହୁଏନାହିଁ ।

ଡୋଡ଼ୋ ବଂଚିଥାଆନ୍ତା, କାଲଭେରିଆ ଫଳ ଗିଳି ପୁଣି ବାହାର କରିଦିଅନ୍ତା, କାଲଭେରିଆ ଫଳରୁ ଗଜା ହୋଇ କାଲଭେରିଆର ବଂଶ ବଢ଼ି ଚାଲନ୍ତା । କିନ୍ତୁ ଡୋଡ଼ୋର ବଂଶ ଲୋପ ହୋଇଗଲା ପରେ କାଲଭେରିଆର ଅଙ୍କୁରୋଦ୍ଗମ ଆଉ ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରିଲା ନାହିଁ । ଗତ ୩୦୦ ବର୍ଷ ତଳେ ପୃଥିବୀର ସର୍ବଶେଷ ଡୋଡ଼ୋ ପକ୍ଷୀଟିର ମୃତ୍ୟୁ ହେଲା । ଗଲା ୩୦୦ ବର୍ଷ ଧରି ପ୍ରାକୃତିକ ଉପାୟରେ କାଲଭେରିଆ ବୃକ୍ଷରୁ ଅଙ୍କୁରୋଦ୍ଗମ ହୋଇଥିବାର କେହି ଜାଣି ନାହିଁ ।

ଡୋଡ଼ୋର ମୃତ୍ୟୁ ହୋଇଛି । ଆମେ ହିଁ ତା’ମୃତ୍ୟୁପାଇଁ ଦାୟୀ । କାଲଭେରିଆ ମରିମରି ଆସୁଛି । ପରୋକ୍ଷ ଭାବରେ ଦେଖିଲେ ଏହି ମଣିଷ ଜାତିଟା ହିଁ ଆତତାୟୀ । କାଲଭେରିଆର ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାର କାରଣ ଆମକୁ ଜଣା । କିନ୍ତୁ ଆମେ ନିରୁପାୟ । ଯିଏ ତା’ର ବଂଶବୃଦ୍ଧିରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥାନ୍ତା, ସେହି ଡୋଡ଼ୋ ଆଜି ଆଉ ନାହିଁ । ଆମେ ଡୋଡ଼ୋର ବଂଶ ବୁଡ଼େଇ ଦେଇଛୁ, କାଲଭେରିଆର ବଂଶ ବୁଡ଼ି ଆସୁଛି ।

ଡୋଡ଼ୋ ପକ୍ଷୀଟିଏ । କାଲଭେରିଆ ଗୋଟିଏ ବୃକ୍ଷ । ସମଧର୍ମୀ ନ ହୋଇ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କର ସମ୍ପର୍କ ଅବିଚ୍ଛେଦ୍ୟ । କିନ୍ତୁ ଆମେ ? ସେମାନଙ୍କର ରକ୍ଷକ ନ ହୋଇ ଭକ୍ଷକ ସାଜିଲୁ ।

ପ୍ରକୃତି କାହିଁକି ଡୋଡ଼ୋକୁ ସୃଷ୍ଟି କଲା ? କାହିଁକି ସେ ଜନ୍ମ ଦେଲା କାଲଭେରିଆକୁ ? ଡୋଡ଼ୋ ଆଉ କାଲଭେରିଆର ସମ୍ପର୍କ ଯୋଡ଼ିଲା ଅବା କାହିଁକି ?

ଆମେ କେହି ବି ସେ କଥା ଭାବିଲୁନି । ଆମେ କୁଆଡ଼େ ପୃଥିବୀର ଶ୍ରେଷ୍ଠଜୀବ ! କାରଣ ଆମର କୁଆଡ଼େ ‘ବିବେକ’ ଅଛି । ଧିକ୍ ଆମର ବିବେକକୁ !

କାଲଭେରିଆ ଲୁହ ଝରାଉଛି । ଗୁମୁରିଗୁମୁରି ସେ ବାହୁନି ଉଠୁଛି – “ଡୋଡ଼ୋ, ଡୋଡ଼ୋ ମୋର, ଆଉ କ’ଣ ମୋ ପାଖକୁ ଆସିବୁ ନାହିଁ ?”